

Αλλαγή του προτύπου ζωής*

ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ Χ. ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΥ
καθηγητή Νομικής ΑΠΘ

Οι τελευταίοι δύο αιώνες παγκόσμιας Ιστορίας χαρακτηρίζονται από τη βαθμιαία επικράτηση του καπιταλιστικού (βιομηχανικού) τρόπου παραγωγής στο οικονομικό και της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας στο πολιτικό-θε-

σμικό επίπεδο. Αυτά συνοδεύτηκαν από μια χωρίς προηγούμενο, στην κλίμακα του μακρού ιστορικού χρόνου, πληθυσμιακή και οικονομική μεγέθυνση των ανθρώπινων κοινωνιών,στηριγμένη στην αλματώδη πρόοδο της τεχνολογίας, δηλαδή της ικανότητας του ανθρώπου να κυριαρχεί στο φυσικό του περιβάλλον και να το εργαλειοποιεί για να ικανοποιεί τις διαρκώς αυξανόμενες «ανάγκες» του (στην πραγματικότητα βέβαια δεν πρόκειται ακριβώς για ανάγκες, αλλά μάλλον για βουλημικές παρορμήσεις, όπως αποδεικνύει π.χ. το διαρκώς επιδεινούμενο πρόβλημα της παχυσαρκίας στις «αναπτυγμένες» χώρες του πλανήτη).

Το κρίσιμο ερώτημα είναι πόσο βιώσιμη είναι η «ανάπτυξη» των ανθρώπινων κοινωνιών με αυτήν τη μορφή. «Η παγκόσμια κρίση της ευημερίας», το βιβλίο του Χάρη Τοπαλίδη, που κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, απαντά με άρτια επιστημονική τεκμηρίωση ότι στις σύγχρονες συνθήκες αλλαγής του μοντέλου εξέλιξης της οικονομικής ανάπτυξης από το βιομηχανικό στην παγκόσμια οικονομία της γνώσης, «η στρατηγική της απεριόριστης οικονομικής και δημογραφικής μεγέθυνσης υπονομεύει μακροπρόθεσμα τη βιωσιμότητα της ευημερίας». Επισημαίνει ότι «η διαρκής βελτίωση του υλικού επιπέδου διαβίωσης στις σύγχρονες συνθήκες εξέλιξης των αναπτυσσόμενων οικονομιών υπονομεύει την ευημερία των επόμενων γενεών και των αναπτυσσόμενων χωρών». Απέναντι στο κυρίαρχο μοντέλο καπιταλιστικής «ανάπτυξης» της παγκόσμιας οικονομίας της γνώσης αντιπροτείνει «μια πολιτική αυτοσυγκράτησης που έγκειται στη σταδιακή επιβράδυνση της οικονομικής μεγέθυνσης με ηθικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά κριτήρια και στον (δημογραφικό) έλεγχο του πληθυσμού». Σε ό,τι αφορά εξάλλου τους πολιτικούς θεσμούς, διατυπώνει την υπόθεση εργασίας ότι «η θέσμιση ενός νέου κανονιστικού παραδείγματος, που στηρίζεται στην αυτοσυγκράτηση, συνδέεται ενδεχόμενα με τη δυναμική επανεμφάνιση στο ιστορικό προσκήνιο της ουτοπίας της άμεσης δημοκρατίας».

Με άλλες λέξεις, το εξαιρετικά διεισδυτικό έργο μάς υποδεικνύει ότι η κρίση που βιώνουμε σήμερα, παγκόσμια αλλά με ιδιαίτερη ένταση στην Ελλάδα, ενδέχεται να είναι το προοίμιο της κατάρρευσης του τρόπου ζωής τον οποίο θεωρούσαμε ως τώρα δεδομένο. Η επάνοδος των ανθρώπινων κοινωνιών σε κατάσταση μιας σχετικής ισορροπίας θα μπορούσε να συντελεσθεί με παραδοσιακούς τρόπους, όπως η εκρηκτική άνοδος του επιπέδου της βίας κάθε μορφής και η αντίστοιχη βύθιση του βιοτικού επιπέδου, μαζί με την αποψίλωση των πληθυσμών (δηλ. διαδικασίες παρόμοιες π.χ. με την κατάρρευση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας στην ύστερη αρχαιότητα). Η εναλλακτική εκδοχή είναι η στρατηγική της «αυτοσυγκράτησης», δηλ. της έλλογης διαχείρισης της κρίσης εκ μέρους των συλλογικών υποκειμένων και τελικά της συνειδητής και συναινετικής προσαρμογής στα πλαίσια της φέρουσας ικανότητας του πλανήτη. Ο χρόνος θα δείξει κατά πόσο οι ανθρώπινες κοινωνίες είναι ώριμες για κάτι τέτοιο.

* Με αφορμή το βιβλίο «Η παγκόσμια κρίση της ευημερίας» του Χάρη Τοπαλίδη, που εξέδωσε το ΑΠΘ